

ideologiseen ja yhteiskunnalliseen kontekstiin, mutta vastaanoton käsittely on lähes olematonta. Lukiessaan mediatekstejä Kellner toki rekisteröi erityyppisiä identiteetti- ja subjektipositioita, huomauttaen että vastaanottajalla on rajallinen vapaus konstruoida oma näkemysensä kulttuurin puitteissa, mutta mitään varsinaista etnografista osuutta, jossa selvitetäisiin miten todelliset vastaanottajat suhtautuvat mediakulttuurin tuotteisiin, ei teoksesta löydy. Tämä on valinta, jota voidaan perustella tekstuaalisen lähestymistavan tehokkuudella, mutta se on kuitenkin rajoitus moniperspektiivisessä kulttuurintutkimuksessa. Ehkä Kellner kuitenkin lupaa hieman liikaa, kun hän ilmoittaa tarkastelevansa mediakulttuurin kaikkia aspekteja.

Sotaisa pedagogiikka

Kellner ei esittele kulttuurintutkimuksen malliaan vain osoittaakseen, että mediatekstit ovat yhteiskunnallisia ja ideologisia ilmiöitä. Hän haluaa myös valistaa lukijaansa mediakulttuurin luonteesta. Kellnerin mukaan viestimet ovat pedagogeja, joiden kautta omaksutaan arvoja ja rakennetaan identiteettejä. Mediakulttuurin hegemoniassa on voimaa, jota on vaikea vastustaa. Siksi onkin äärimmäisen tärkeää oppia kriittinen medialukutaito. Rambon voi oppia näkemään aikansa ja kulttuurinsa tuotteena sankarihahmon sijasta.

Antonio Gramscia mukaillen Kellner määrittelee mediakulttuurin taistelulentäksi. Kulttuuri on aina poliittista ja ideologista, suhteissa yhteiskunnan valtarakenteisiin. Mediakulttuuri ei ole staatista, vaan sen merkityksistä käydään jatkuvaa kamppailua. Tämä ei tietenkään ole mikään uusi idea - vastaavia väitteitä on esitetty monissa 'semioottisen sodan käynnin' teoissa. Kellner yhdistää kuitenkin kulttuurisodan harvinaisen yksiselitteisesti yhteiskunnalliseen voimanmittelöön, jossa vastakkain ovat konservatiivit ja radikaalit liberaalit. Tässä Kellnerin amerikkalainen tausta ja poliit-

tiset intressit tulevat selkeästi esiin. Kuvattessaan kulttuurisia taiteluja Kellner on avoimesti puolueellinen, antaen tukensa edistyksellisille voimille (vasemmistolaisille liberaaleille) näiden kamppailussa hegemoniaa (reaganilaisia konservatiiveja) vastaan.

Poliitikka on keskeistä Kellnerin kulttuurintutkimuksen mallissa. Ilman politiikkaa koko projekti olisi – omien kriteeriensä mukaan – tyhjänpäiväistä sanahelinää, sillä tutkimusten tavoitteet ovat kiinteästi sidottu yhteiskunnallisiin pyrkimyksiin. Teoriat ja metodit ovat tarpeellisia vain, jos niitä voidaan käyttää vastahegemonisina aseina kulttuurisodassa. Tämä poliittisuus on sekä voimavara että mahdollinen heikkous. Liberaalit arvot, kuten tasa-arvo ja monikulttuurisuus, muodostavat Kellnerin analyysien normatiivisen perustan. Ilman tätä eettistä pohjaa hänen kritiikkinsä olisi pelkkää sokeaa nihilismia. Silti Kellnerin politiikka on hänen mailinsa haavoittuvien kohta. Mitä Kellner voi sanoa henkilölle, joka yksinkertaisesti ei jaa hänen radikaalia näkemystään? Eikö konservatiivi voi hylätä kriittisen kulttuurintutkimuksen tulokset liberaalina propagandana? Voi, sillä epäpoliittisia onnistuneen tutkimuksen kriiteerejä Kellner ei tarjoa.

Kellnerin maailmassa on mahdotonta esittää poliittisesti neutraaleja väitteitä, sillä jokainen mielipide on poliittisesti latautunut. Tämä poliittisuus ilmenee kahden vastakkaisen voiman taisteluna, eikä kolmatta vaihtoehtoa ole näkyvässä. Mediakulttuuri on jakautunut kahtia edistykseksiin ja taantumukseksi virtauksiin. Voidaan kuitenkin kysyä, kattaako tämä dualistinen kuva koko mediakulttuurin. Voi olla, että jokainen näkökulma on poliittisesti latautunut, mutta tästä ei välttämättä seuraa, että yhteiskunnallisen toiminnan pitäisi olla veristä taistelua loppuun asti. Historia tuntee myös kompromissin ja yhteisymmärryksen mahdollisuuden. Ehkä mediakulttuurista sittenkin löytyisi tilaa myös kommunikatiolle ja rauhanomaisille tavoitteille.

MATS BERGMAN

Pedagogiikan ja teknologian vuoropuhelu

Erno Lehtinen (toim.):
VERKKOPEDAGOGIIKKA.

Helsinki: Edita, 1997. 163 s.

Jatkuvasti kehittyvä tietotekniikka herättää hämmentyneitä kysymyksiä kasvatuksen ja koulutuksen alueella. Perinteinen opettajaohjoinen didaktiikka ei välttämättä ole paras keino opettaa ja kasvattaa oppilaita tietoverkkojen ja www-maailmojen syleilyssä, jossa tieto on nopeasti muuttuvaa ja fragmentaarista. Usein myös käytännön opetustyössä opettajan perinteinen auktoriteettiasema voi horjua oppilaiden massiivisen pc-tietämyksen edessä.

Erno Lehtinen on toimittanut kahdeksan eri kirjoittajan malliikkaan teoksen, joka käsittelee verkostoitumisen ja pedagogiikan välisiä relaatioita. Kirjoittajat ovat opetusteknologian ja tietoverkkojen opetusikäntöjen asiantuntijoita, jotka pohtivat verrattain laajasti verkostoitumisen haasteita. Kirja liikkuu kunnianhimoisesti teoreettisen pohdinnan ja käytännön opetustyön välisessä maastossa, pyrkien hahmottamaan uuden median haasteita ja ongelmia. Lehtinen toteaaakin johdantoluvussa, että Verkkopedagogiikan keskeisenä tavoitteena on luoda katsaus informaatioteknologian ja erityisesti tietoverkkojen käyttöön oppimisen ja opetuksen apuna.

Kautta linjan teoksen kirjoittajat vannovat konstruktivisen oppimiskäsitteen nimeen, jossa oppiminen käsitellään aktiivisena prosessina. Tämä tietoteoreettinen lähestymistapa tähdentää, että informaatiota ei voida mekaanisesti siirtää opettajalta oppilaalle, vaan oppilas itse aktiivisesti konstruoi uutta informaatiota aikaisempiin oppimiskokemuksiin nojautuen. Samoin tietotekniikan ja internetin käyttö koulutyössä nähdään uudenlaisen sosiaalisuuden mahdollistajana, jossa oppilaat voivat viestiä keskenään, opettajan kanssa tai laajentaa tätä interaktiota myös laajempiin maantieteellisiin etäisyksiin.

Lisäksi teoksen kirjoittajia yhdistää jonkinlaisen kriittisen kasvatusoptimistisen näkökulman omaksuminen, jossa verkostuminen monine suurine haasteineen ja ongelmineen nähdään kuitenkin uudenlaisen oppimisen ja pedagogiikan mahdollistajana.

Yksi keskeinen haaste on oppilaan ja opettajan välinen suhde, joka perinteisesti on ollut suomalaisessa kontekstissa opettajan auktoriteettia korostava. Seppo Tella sivuaa artikkelissaan "Verkostuva viestintä- ja tiedonhallintaympäristö opiskelun tukena" tätä tärkeää kysymystä nojautuen Troyna & Fosterin (1988) tutkimukseen, jossa opettajien ammatillinen ja henkilökohtainen käytös muuttui erilaisten sosiaalisten reunaehtojen myötä. Eli opettajien todettiin väiättävän erityyppistä informaatiota silloin, kun he tietoisesti pyrkivät eroon tiedonvälittämisen opetusparadigmasta.

Tella näkee tässä yhteydessä analogiaa opettajan roolin muuttumiselle verkostutumisen yhteydessä, jossa opettajan rooli muuttuisi tiedonjakajasta oppilaiden auttajaksi ja edelleen vallankäytön demokratisoitumiselle. Tella rinnastaakin opettajan olevan tavallaan samassa rintamassa oppilaiden kanssa, "yksi heistä".

Ajatus on kannatettava, mutta mitä se voi tarkoittaa käytännön työssä kouluympäristössä? Voiko valta ylipäätään demokratisoitua niin, että oppilaat ja opettaja olisivat samalla lähtöviivalla? Kenellä valta silloin on? Kuitenkin opettajan ja tahtoon tai tahtomattaankin osa laajempaa koulutusjärjestelmää, joka taas on sidoksissa yhteiskunnalliseen vallankäyttöjärjestelmään ja sen lainalaisuuksiin.

Erno Lehtinen toteaaakin, että koulutuslaitos on nyt menettämässä "yksinoikeuttaan" nuorison sivistämiseen, ja se joutuu myös muuttumaan organisaationa. Mikäli koulutusjärjestelmä ei halua jäädä omaksi yksinäiseksi saarekkeekseen tulevaisuudessa, sen tulisi olla perinteistä koulua avoimempi ja joustavampi järjestelmä, joka kykenisi muovautumaan nopeisiinkin yhteiskunnallisiin muutoksiin. Nähtäväksi jää, miten pitkälle se kykenee sopeutumaan tämän kaltaisiin haas-

teisiin, jossa ongelmia ei voida niputtaa mihinkään yhtenäiseen kategoriaan.

Entäpä käytäntö?

Kai Hakkarainen analysoi mielenkiintoisessa artikkelissaan "Verkostopohjaiset oppimisympäristöt ja kognitio" oppisen ja opettamisen muutosta käytännön tasolla CSILE (Computer-supported Intentional Learning Environments) -ohjelman puitteissa. CSILE-tietokonejärjestelmä edustaa eräänlaista synteisiä ihmisen ajattelun kognitiivisen tutkimuksen tuloksista 10-15 vuoden ajalta, erityisesti korkeamman asteen lukutaitoon ja asiantuntijuuden kehitykseen liittyvästä tutkimuksesta.

Perinteisessä kouluopiskelussa opettaja vastaa pääosasta korkeamman tasoisia kognitiivisia ja metakognitiivisia tehtäviä, kuten vaikkapa toiminnan suunnittelu ja opiskeltavan tiedon sisällöstä luennoinen. Mutta CSILE-ympäristössä opettaja asettaa oppilaiden toteutettavaksi monia sellaisia kognitiivisia (kyseleminen, selittäminen) ja metakognitiivisia (mm. toiminnan suunnittelu) tehtäviä, jotka ovat perinteisesti olleet opettajan vastuulla. Tavoitteena on siis oppilaiden itseorganisoitunut yhteistoiminta, jossa opettajan rooli olisi tulokseisten tutkimusmenetelmien ja asiantuntijan mallin välittäjä.

Tällöin hyvän tieteellisen ohjaajan tapaan opettaja ohjaa oppilaiden tutkimusprosessia tieteellisten selitysten ja ajattelutapojen omaksumiseen sekä kehittää oppilaiden metakognitiivisia taitoja, mutta ei kuitenkaan ratkaista kognitiivisia ongelmia oppilaidensa puolesta.

Mutta oppilaat eivät ole vain harmaata massaa, vaan yksilöllisiä olentoja omine uiottuvuuksineen ja rajoituksineen. Jääkin epäselväksi, missä määrin CSILE-ympäristössä opiskeleminen hyödyttää juuri niitä oppilaita, jotka tarvitsivat jatkuvaa ohjausta ja tukea-antavaa opetusta. Eikö voitaisi myös yhtä perustellusti ajatella, että em. oppimisen muoto hyödyttää etupäässä juuri niitä oppilaita, jotka muutenkin jo loistavat koulutyössään?

Omassa artikkelissaan "Tietoyhteiskunnan haasteet ja mandollisuudet oppimiselle" Erno Lehtinen pohtii tietoverkkojen tarjoaman informaation pirstaleista luonnetta ja tiedon käytettävyyttä koulutyössä. Näitä uusia oppimisympäristöjä leimaa helposti romanttisen konstruktioismin ongelma, jonka mukaan "informaatioviidakossa" seikkaileva yksilö loisi itse omat tarkoitukselliset päämäärät ja sovitavat ongelmat sekä tietolähteet. Netin huikea informaatiomäärä edellyttää kuitenkin kykyä tarkastella kriittisesti lähdeaineistoa sekä ennen kaikkea taitoa löytää itselleen olennaisimman tiedon koko tarjonnasta. Ongelma on sama, mikä oppilailta on edessään kirjastonkin käytävillä; miten löytää laajasta tarjonnasta juuri minulle itselleni sopivin tieto. Relevantin ymmärtäminen saaminen sattumalta löydettävän jous-sivujen sisällöstä on vaikeaa, jos ollenaiset taustatiedot puuttuvat. Tällöin oppiminen on pikemminkin jonkinlaista illusorista toimintaa, jossa asioiden olennaisimmat ja analyysisimmat ulottuvuudet jäävät saavuttamatta.

Ja kuitenkin tämän kaltaisessa oppimisympäristössä myös kokeellisuus on jotain olennaista, joka voi rakentua myös pitkälti viihteellisuuden varaan. Viihteellisuushan tuottaa jatkuvasti eriaisia ohjelmia ja pelejä, jotka voimakkaasti perustuvat emotionaalille ja visuaalisuudelle viihteellisydelle. Mutta se voi olla myös yksi väylä saada oppilaat kiinnostumaan oman oppimisensa hoitamisesta. Sulkemalla pois tämän vaihtoehdon, koulujärjestelmä vain siirtää viihteellisuuden vaikutuspiiriinsä ulkopuolelle eikä kykene kommunikoimaan sen kanssa.

Kokonaisuutena *Verkkopedagogikka* on onnistunut teos, jota voi suositella kaikille kasvatuksen ja uuden teknologisen innovaation suhteesta kiinnostuneille. Se kykenee tarkastelemaan aiheitaan verrattain laajasti ja kriittisesti ja luomaan kokoavan katseen nopeasti muuttuvaan maailmaan, jonka olennainen osa koulutusjärjestelmä on. Teos soveltuu myös mainiosti yliopistoliseksi kurssikirjaksi.

LASSE JALONEN